

ЗАХТЕВ

ЗА ДАВАЊЕ САГЛАСНОСТИ НА ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ УРАЂЕНЕ ДОКТОРСКЕ
ДИСЕРТАЦИЈЕ / ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА

Шифра за идентификацију дисертације _____

Шифра УДК (бројчано) 821.163.41.09"18/20"(043.3)

Веб адреса на којој се налази Дисертација и извештај Комисије о урађеној докторској дисертацији: www.filum.kg.ac.rs

ВЕЋУ ЗА ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ УНИВЕРЗИТЕТА У
КРАГУЈЕВЦУ

да у складу са чл. 30 Закона о високом образовању и чл. 128 Статута Универзитета да сагласност на Извештај Комисије о оцени урађене докторске дисертације / докторског уметничког пројекта:

Назив: *Фолклорни обрасци у српској књижевности романтизма, авангарде и модернизма*

Научна/уметничка област УДК (текст): српска књижевност

Ментор: Др Часлав Николић, ванредни професор, ужа научна област:
Српска књижевност, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

Састав комисије за оцену дисертације:

- 1) др Драган Бошковић, редовни професор, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област Српска књижевност
- 2) др Славица Гароња Радованац, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, ужа научна област Српска књижевност
- 3) др Александар Јерков, редовни професор, Филолошки факултет, Универзитет у Београду, ужа научна област Српска књижевност

Научни/уметнички допринос дисертације (текст до 100 речи):

Докторска дисертација *Фолклорни обрасци у српској књижевности романтизма, авангарде и модернизма* Александре Матић доприноси научном разумевању фолклорних образаца у српској књижевности 19. и 20. века – разумевању њиховог преиначења у новом књижевном контексту и разумевању књижевне потребе да се ти обрасци реактивирају и превреднују. У спроведеном истраживању откривене су, описане и протумачене културолошке и поетичке вредности које су, као вредности одређене стилске формације или као вредности појединачних књижевних текстова, конституисане уградњом фолклорних означитеља и увођењем онтологије фолклора у структуру писане књижевности. Интензиван и многострук дијалог српске књижевности романтизма, авангарде и модернизма са сложеном димензијом фолклора испитан је кроз методолошки разноврсне увиде у процесе трансформисања симболичке грађе од њених митских, обредних, паремијских форми, какве налазимо у традицији, до индивидуалнопоетичких, психолошких, филозофских, историјских, идеолошких, социокултурних, религиозних и других њихових ефеката, испољених у модерној књижевности.

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме и име кандидата: **Александра Матић**

Назив завршеног факултета: **Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу**

Одсек, група, смер: **Одсек за филологију, Српски језик и књижевност**

Година дипломирања: **2013**

Назив студијског програма докторских академских студија: **Докторске студије Српски језик и књижевност (модул: Књижевност)**

Научна/уметничка област: **Филолошке науке (наука о књижевности)**

Датум одобравања теме: **13. 12. 2017.**

Факултет и место: **Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу**

Број публикованих радова (навести рад који се тражи из члана 13. Правилника): **24**

1. Александра Матић, Соларно и лунарно у песничкој збирци *Откровење* Растка Петровића, *II SoleLuna presso gli slavi meridionali II*, ур. Љиљана Лазаревић ди Ђакомо, Светлана Шеатовић, Сања Роић, Edizioni dell'Orso Alessandria, 2017, 155–168. [ISBN 978-88-6274-768-4; без UDK броја] **M14**

2. Александра Матић, Статус тишине у фолклорној традицији, Зборник радова са XI међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност, Књ. 2, *Тишина*, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, 2017, 273–283. [ISBN 978-86-80796-08-6; COBISS.SR-ID – 524694165; UDK 821.163.41.09:398(497.11):2-444.6] **M14**

3. **Александра Матић**, Часлав Николић, „Митско-религијска симболика хлеба у роману *Дан шести* Растка Петровића”, *Брендони у књижевности, језику и уметности*, зборник радова са округлог стола у оквиру XIII међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност (2018), ур. Драган Бошковић, Милош Ковачевић, Никола Бубања, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2018, 37–56. [ISBN 978-86-80796-29-1; UDK 821.163.41-31.09 Petrović R.] **M14**

4. Александра Матић, (По)рађање човека, цивилизације, језика у *Дану шестом* Растка Петровића, Зборник радова са XIII међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност, Књ. 2, *Бебе*, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, 2019, 525–532. [ISBN 978-86-80796-42-0 (брош.); COBISS.SR-ID – 525331861; UDK 821.163.41-31.09 Petrović R.] **M14**

5. Александра Матић, Есхатолошки мотиви у лирској усменој поезији, *Црквене студије*, бр. 14, Универзитет у Нишу, Центар за византијско-словенске студије, Међународни центар за православне студије, 2017, 455–468. [ISSN 1820-2446; UDK 821.163.41.09-14 14-2017, 455-468] **M24**

6. Александра Матић, „Београдизација” у драмама *Радован Трећи* и *Маратонци трче почасни круг* Душана Ковачевића, *Наслеђе* бр. 42, ур. Драган Бошковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 125–140. [ISSN 1820-1768 = *Наслеђе* (Крагујевац); COBISS.SR-ID 115085068; UDK 821.163.41-2.09 Kovačević D.] **M24**

7. Александра Матић, Усменопоетско наслеђе источне и јужне Србије (*Антологија усменог песništва источне и јужне Србије*, приредио Љубиша Рајковић, Неготин, 2016), *Наслеђе*, бр. 39, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2018, 303–307. [ISSN 1820-1768 = *Nasleđe* (Kragujevac); COBISS.SR-ID 524629141; UDK 821.163.41-1.09:398(497.11-11/-13)(082.2)] **M27**

8. Александра Матић, Нова расткологија – границе, тоталитет, традиција, тело, *Наслеђе*, бр. 33, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2016, 301–312. [ISSN 1820-1768 = *Nasleđe* (Kragujevac); COBISS.SR-ID 115085068; UDK 821.163.41.09 Petrović R.] **M51**

9. Александра Матић, Гранични оквири и уоквиривања у роману *Поп Тира* и *поп Ступа* Стевана Сремца, *Филолог*, бр. 14, Филолошки факултет, Универзитет у Бањој Луци, 2016, 396–412. [ISSN 1986-5864; UDK 821.163.41.09-31] **M51**

10. Александра Матић, Трагање за идентитетом у приповеци „Пустињак и меденица” Растка Петровића, *Philologia Mediana*, бр. 8, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу, 2016, 225–234. [ISSN 1821-3332; UDK 821.163.41.09-34 Petrović R.] **M51**

11. Александра Матић, Авангардно читање руске биљине („Три похода Илије Муромца” и „Бурлеска господина Перуна бога грома”), *Наслеђе*, бр. 37/1, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2017, 43–51. [ISSN 1820-1768 = *Nasleđe* (Kragujevac); COBISS.SR-ID 115085068; UDK 821.163.41.09-3 Petrović R.]

821.161.1.09:398] M51

12. Александра Матић, „Опсада Цркве Светог Спаса Г. Петровића и Бурлеска господина Перуна бога грома Р. Петровића: Трансформација хришћанског идеала”, *Philologia Mediana*, бр. 18, 2018, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу, 269–284. [ISSN 1821–3332; UDK 821.163.41.09-31 Петровић Г.] M51

13. Александра Д. Матић, „Преисписивање историје у драми Свети Георгије убива аждаху Душана Ковачевића”, *Филолог*, год. IX, бр. 18, Филолошки факултет, Универзитет у Бањој Луци, 2018, 431–447. [ISSN 1986-5864, UDK 821.163.41.09-2] M51

14. Александра Матић, Преиначење старозаветног обрасца у усменој песми „Ђакон Стефан и два анђела”, *Липар*, бр. 60, Универзитет у Крагујевцу, 2016, 185–195. [ISSN 1450-8338 = Lipar (Kragujevac); COBISS.SR.ID 151188999; UDK 821.163.41-141.09:398] M52

15. Александра Матић, Сећање на Велики рат – сведочанство и траума, *Липар*, бр. 62, Универзитет у Крагујевцу, 2017, 235–239. [ISSN 1450-8338; COBISS.SR-ID 523963797; UDK 821.163.41-94.09 Petrović N.] M52

16. Александра Матић, Словенство у раној поезији Растка Петровића, *Липар*, бр. 55, Универзитет у Крагујевцу, 2015, 133–147. [ISSN 1450-8338; COBISS.SR-ID 520836245; UDK 821.163.41-14.09 Petrović R.] M52

17. Александра Матић, Облици смеха у епским народним песмама о Марку Краљевићу, *Липар*, бр. 57, Универзитет у Крагујевцу, 2015, 61–76. [ISSN 1450-8338; COBISS.SR-ID 522114453; UDK 821.163.41-13.09:398] M52

18. Александра Матић, Идеолошки аспекти медија у драмама Душана Ковачевића, *Кораџи*, год. 50, св. 10/12, Народна библиотека „Вук Караџић“, Крагујевац, 2016, 102–115. [ISSN 0454-3556; COBISS.SR-ID 523665813; UDK 821.163.41-2.09 Kovačević D.:316.774] M53

19. Александра Матић, Неда Срећковић, Могућност непристајања, *Кораџи*, Народна библиотека „Вук Караџић“, Крагујевац, година L, свеска 4-6, 2016, 162–168, [ISSN 0454-3556; COBISS.SR-ID 523027861; UDK 821.163.41-32.09 Sibinović D.] M53

20. Александра Матић, Где пребива срећа? Усмена приповетка „Усуд” – између фатума и врлине, *Срећа*, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2015, 95–104. [ISBN 978-86-85991-86-8; COBISS.SR-ID 515172526; UDK 821.163.41.09:398]:17.023.34] M45

21. Александра Матић, Вук, пас и човек у роману *Дан шести* Растка Петровића, *Canis lupus између обредне маске и књижевне животиње*, Министарство културе и информисања РС и ФИЛУМ, Крагујевац, 2016, 177–195. [ISBN 978-86-80596-00-6; COBISS.SR-ID 228279564; UDK 398:639.111.7]:821.163.41-31.09 Petrović R.] M45

22. Александра Матић, Сlike Јужне Србије у путопису Станислава Кракова *Кроз Јужну Србију*, *Станислав Краков – авангарда, маргина, наслеђе*, Народна библиотека Вук Караџић, Крагујевац, 2015, 141–154. [ISBN 978-86-83007-49-3; COBISS.SR-ID 522363797; UDK 821.163.41.09-992 Krakov S.] M45

23. Александра Матић, Поетички аспекти интертекстуалности у роману *Бурлеска господина Перуна бога грома* Растка Петровића, *Савремена проучавања језика и књижевности: зборник радова са VII научног скупа младих филолога Србије*, Књ. 2, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2016, 177–187. [ISBN 978-86-85991-87-5; COBISS.SR-ID 515347374; UDK 821.163.41.09 Kiš D. 821.133.1.09 Proust M.] M45

24. Александра Матић, Митски преображаји у циклусу „Магновења” Момчила Настасијевића, *Савремена проучавања језика и књижевности: зборник радова са VIII научног скупа младих филолога Србије*, Књ. 2, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2017, 65–77. [ISBN 978-86-80796-06-2; COBISS.SR-ID 231717644; UDK 821.163.41-1.09 Nastasijević M.] M45

Назив и седиште организације у којој је кандидат запослен: **Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу**

Радно место: **Асистент за ужу научну област Српска књижевност на Катедри за српску књижевност**

**ПОТВРЂУЈЕМО ДА КАНДИДАТ ИСПУЊАВА УСЛОВЕ УТВРЂЕНЕ ЧЛ. 30
ЗАКОНА О ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ И ЧЛ. 128 СТАТУТА УНИВЕРЗИТЕТА
У КРАГУЈЕВЦУ**

У прилогу вам достављамо:

- Извештај комисије о оцени урађене докторске дисертације / докторског уметничког пројекта;
- Одлуку научно-наставног већа факултета о прихватању извештаја комисије о оцени урађене докторске дисертације / докторског уметничког пројекта;

Крагујевац
24. 12. 2019. године

ДЕКАН
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА

мр Зоран Комадина редовни професор

ФИЛОЛОШКО УМЕТНИЧКИ ФАКУЛТЕТ КРАГУЈЕВАЦ	
Пријем:	27.12.2019
Организација:	Бројности
01	4478

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ОДСЕКА ЗА ФИЛОЛОГИЈУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ**

Наставно-научно веће Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу, на седници одржаној 18. 11. 2019. (одлука бр. 01-4120), предложило нас је, а Веће за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу, на седници одржаној 11. 12. 2019. (одлука бр. IV-02-988/11) именовало нас је у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације *Фолклорни обрасци у српској књижевности романтизма, авангарде и модернизма* кандидаткиње **Александре Матић**. Захваљујући на поверењу, Наставно-научном већу Одсека за филологију подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

I Опис докторске дисертације

Текст докторске дисертације *Фолклорни обрасци у српској књижевности романтизма, авангарде и модернизма* Александре Матић има 419 страна нормалног (1,5) компјутерског прореда и структуриран је у следећа поглавља: Наслов, Идентификациона картица докторске дисертације, Садржај, Резиме и Кључне речи (на српском и енглеском језику), I Увод, I 1. Фолклор: знање, мишљење, уметност, I 1.1. Vox populi – ко је народ?, I 1. 2. Формирање 'фолклорног канона' и текстуализација фолклора, I 2. Усмено vs. писано (комуниколошке и поетолошке специфичности), I 2. 1. Фолклор као текст културе (интертекстуални аспекти), I 3. Осврт на претходна истраживања у србистици, I 4. Поетичке валенце епоха и везе са фолклором, I 4. 1. Теоријска мисао романтизма, I 4. 2. Романтизам, авангарда и модернизам: читање „унатраг”, II Фолклорни обрасци у српској књижевности романтизма, II 1. Фолклорно наслеђе у обликовању идентитета II 1. 1. (Де)конструкција епског хероизма, II 1. 2. Делија-девојка и идеалтипске жене у романтизму, II 1. 3. Драмско преосмишљавање епског идентитета (од ритуалне маске до трагичког двојништва), II 2. Митско-магијске димензије поетског света у романтизму, II 2. 1. Митске понорнице романтизма, II 2. 2. Романтичарске митске висине, II 3. Романтичарски жанровски оквири и фолклорни обрасци, III Фолклорни обрасци у књижевности српске авангарде, III 1. Матерња мелодија, расни дух и закони „различавања” (ново читање традиције), III 2. Обредно-митски слојеви авангардне поезије, III 3. У врзином колу авангарде, III 3. 1. Фолклорни фантазам и мистицизам у авангардној прози, III 3. 2. Есхатолошко-историјска надградња мита, III 4. Пародија усмених жанрова у авангардној књижевности, III 5. Фолклорни наративи у међуратној модернистичкој прози, IV Фолклорни обрасци у књижевности српског модернизма, IV 1. Фолклорне фигуре/портрети у поезији српског модернизма, IV 2. Усмено памћење у модернистичком роману, IV 2. 1. Усмено предање у роману *На Дрини ћуприја*, IV 2. 2. Завршетак романа у фолклорном кључу: роман *Дан шести*, IV 3. Транссветовни идентитети фолклорних јунака и модернистичка драма, IV 4. Свадбени обредни комплекс и његове транспозиције у прози, V Закључак, Извори, Литература.

Увод – Уводно поглавље подељено је у четири потпоглавља. У првом потпоглављу „Фолклор: знање, мишљење, уметност” кандидаткиња Александра Матић одређује појам *фолклор* из дијахронијске и синхронијске перспективе, прецизира промене у вредновању

појма *фолклор* од „народне старине” до „текста културе”, како би означила простор фолклора који ће постати хоризонт истраживања, односно како би припремила даљу теоријску и интерпретативну употребу термина „фолклорни обрасци” у дисертацији. Појмом *фолклорни обрасци* кандидаткиња обележава не само форме у подручју „народне уметности”, већ и форме у димензији ширег опсега: у мишљењу, знању и пракси. У другом потпоглављу „Усмено vs. писано” кандидаткиња артикулише предмет и циљ дисертације, формулише хипотезе рада и описује методолошке претпоставке истраживања. Имајући у виду условљеност настанка, преноса и трансформације фолклорних образаца конвенционалним и контекстуалним чиниоцима, у уводу је предочен и проблемски карактер категорија и парова као што су народно/природно – уметничко/вештачко, у чији се опсег уписује и релација анонимно/колективно – индивидуално. Представљен је и, за ову дисертацију фундаменталан, однос усмено – писано, преко којег осветљава питање односа усмене и писане традиције у књижевности. Као циљ докторске дисертације Александра Матић поставља то да се у дијалогу „литерарне”, „модерне” културе са различитим манифестацијама фолклора, као изразима шире традицијске културе, идентификују и протумаче процеси прекодирања фолклорних образаца, њиховог померања ка промењеном естетском, идеолошком, социокултурном, религиозном, историјском, психолошком, филозофском статусу, али и да се предочи потенцијал фолклорних образаца да обезбеде перманентно присуство у српској књижевности 19. и 20. века, али и да потврде начелну поетичку сталност, као бесконачно, живо произвођење значења. Истраживање које је спровела Александра Матић заснива се и на интердисциплинарном дискурсу при одговарању на питања о заступљености, тумачењу и оцењивању фолклорних образаца. Посредством етнолошких и културолошких истраживања, кандидаткиња успоставља методолошки оквир за разумевање фолклорне грађе. Наиме, избор методолошких поступака условљен је и самом грађом, јер се увидом у корпус кристалише свест о потреби спровођења два поступка чији је смисао означио фолклориста Алан Дандес: идентификација и тумачење. Први задатак захтева аналитички приступ у проучавању, и указивање на постојећи фолклорни предмет, али је други корак значајнији за остваривање циља истраживања, а то је – да се покаже разлика у односу на већ постојећи предмет, односно да се кроз тумачење укаже на реконтекстуализацију фолклорних образаца и сталан „прилив значења” у њих. Интерпретативне/конститутивне технике кроз које се гради смисао фолклорних образаца одвијају се у одређеном поетичком, друштвено-културном, идеолошком окружењу, које кандидаткиња такође представља у раду. Како би се осветлио тај непрекидни процес актуализације, потврђивања и преиначења фолклорних матрица, у историји српске књижевности, препозната су – као репрезентативна за препознавање образаца фолклора али и за њихово преобликовање – дела романтизма, авангарде и модернизма. Као корпус рада Александра Матић у уводу најављује поезију, прозу и драмску литературу Петра II Петровића Његоша, Бранка Радичевића, Ђуре Јакшића, Јована Јовановића Змаја, Ђорђа Марковића Кодера, Лазе Костића, Станислава Винавера, Момчила Настасијевића, Растка Петровића, Милоша Црњанског, Васка Попе, Миодрага Павловића, Бранка Миљковића, Љубомира Симовића, Иве Андрића, Миодрага Булатовића и Борислава Михајловића Михиза. У трећем потпоглављу „Осврт на претходна истраживања” кандидаткиња успоставља преглед претходних истраживања о односима фолклора и литературе, напомињући да је у науци о српској књижевности у протеклим вековима на ову тему писано спорадично, али да су разматрања значајније обogaћена студијама с краја 20. века и почетка 21. века. Из пређашњих истраживања, углавном управљених појединачним ауторима или делима, кандидаткиња наставља и разрађује перспективе ширег разумевања проблема. У четвртном

потпоглављу „Поетичке валенце епоха и везе са фолклором” оправдава се смисао избора епоха. Начињен је осврт на поетичке особености српског романтизма, авангарде и модернизма да би се указало на потенцијал књижевних поетика 19. и 20. века који их отвара фолклору, па стога и новим тумачењима фолклорне традиције и прекодирању фолклорне грађе. Свака од трију стилских формација, како одређује Александра Матић, показује аутентичност у односу према фолклору, па је отуда могуће означити и вредновати особене процесе афирмације различитих аспеката фолклора у ширем хоризонту модернитета.

Друго поглавље – „Фолклорни обрасци у српском романтизму” осветљава на који начин идеје о колективу, народном духу, гласовима народа, необрађеној фолклорној имагинацији, натприродном, које је у сагласју са митским, мистичким, магијским доживљајем света идеолошки, али и изнутра, унутартекстуално, поетички, обликује књижевност романтизма. Особиту пажњу Александра Матић указала је идеји националног идентитета, јер се институционализација фолклора и његово инкорпорирање у литерарне текстове спроводи кроз пратеће и уоквиравајући историјске, идеолошке и социокултурне процесе. Романтизам је препознат као искуство афирмације и стабиловања културног идентитета српског народа, чији ће обрасци надаље бити изнова активирани, оспоравани и потврђивани, дакле и перманентни у формирању литерарне традиције. Поглавље је подељено на три потпоглавља: (1) „Фолклорно наслеђе у обликовању идентитета”, (2) „Митско-магијске димензије поетског света у романтизму”, (3) „Романтичарски жанровски оквири и фолклорни обрасци”. У оквиру првог потпоглавља Александра Матић разматра однос идентитета и фолклора тако да истраживање структурира у три одељка: „(Де)конструкција епског хероизма”, „Делија-девојка и идеалтипске жене у романтизму”, „Драмско преосмишљавање епског идентитета – од ритуалне маске до трагичког двојништва”. Поступци де/конституције идентитета (епски хероизам и косовски мит), обликовања и трансформисања фигуре жене према фолклорној платформи (делија-девојка, епска хајдучица, племенита љуба) и настанак идентитета драмског лика према фолклорној грађи (неверни побратим, туђин/туђинка, епско прерушавање итд.) тумачени су у делима Петра II Петровића Његоша, Ђуре Јакшића, Лазе Костића, Јована Јовановића Змаја – у различитим жанровским изборима из њиховог стваралаштва. У потпоглављу „Митско-магијске димензије поетског света у романтизму” Александра Матић преиспитује књижевно обликовање представе о стваралачком надахнућу у вези са идејом о божанском стварању уписаном у митове, којима се одликује романтичарска аутопоетичка мисао. У поезији Бранка Радичевића митско-магијска димензија песништва расветљава се преко акватичког симболизма, док се у делима Лазе Костића, пре свега, али, у извесној мери, и у текстовима Његоша, Кодера и Змаја, сагледавају митске вертикале, везе космичког и земаљског, митска, „небеска” бића и слике свете свадбе. У трећем потпоглављу „Романтичарски жанровски оквири и фолклорни обрасци” кандидаткиња тумачи текстове српског романтизма из перспективе жанровских трансформација и заокружује претходно артикулисане увиде, потенцирајући измењени, престилизоване и увећани потенцијал традиционалних форми. Кандидаткиња наглашава књижевноисторијску перспективу романтизма као фундаменталну у српској књижевности 20. века, у чијем се богатом корпусу уочава утемељивање нових поетичких система управо путем спреге са фолклором, а особито тамо где се, као у авангарди, фолклорно појављује у пољу образованом духом негације.

Треће поглавље – „Фолклорни обрасци у српској авангарди” подељено је на пет потпоглавља: (1) „Матерња мелодија, расни дух и закони 'различавања' (ново читање традиције)”, (2) „Обредно-митски слојеви авангардне поезије”, (3) „У врзином колу

авангарде” (са одељцима „Фолклорни фантазам и мистицизам у авангардној прози” и „Есхатолошко-историјска надградња мита”), (4) „Пародија усмених жанрова у авангардној књижевности”, (5) „Фолклорни наративи у међуратној модернистичкој прози”. У овом поглављу, начелно узев, Александра Матић указује на то да се фолклор може посматрати као субверзивни елемент, јер подривање једне симболичке и идеолошке структуре света – реафирмацијом ирационалног, надстварног, изванлогичког и изванморалног – омогућава конституисање друге структуре. Формално, структурно трансцендентно, наративно, жанровско и свако друго подривање унутар авангарде могућно је, показује кандидаткиња, остварити управо средствима која се сматрају традиционалним и канонским, а којима се може придодати супротно значење и тако, у поетичком инциденту, начинити нови смисао или сунвертирати традицијски облик. С друге стране, авангардна култура неомитологизма и стварања сопствене митологије, у поетским или прозним визијама смрти као обнове и новог рађања – кроз форме циклизацијске, космозацијске и есхатолошке – приближава се фолклорном искуству. Авангарда се фолклору приближава и спрегом функција различитих уметности (особито музике, ритма и речи, сликарства и текстуалности), спајањем уметничког и неуметничког, чиме се, у новом културном контексту, постиже ефекат обнављања обредног синкретизма.

У првом потпоглављу Александра Матић оцртава метајезичку раван српске авангардне литературе, пре свега ону ишчитану у есејистичким текстовима Станислава Винавера, Растка Петровића и Момчила Настасијевића. Приказани су утемељујући појмови стваралаштва тројице аутора засновани на фолклорном обрасцу, као што су, на пример, матерња мелодија и расни дух. Поезија Растка Петровића и Момчила Настасијевића, у другом потпоглављу, интерпретирана је као ритуални чин овладавања процесом обнове животног принципа, како би се неизвештан исход увео у простор непосредне контроле песничке свести. Петровићевом и Настасијевићевом прозном, поетском, есејистичком и драмском стваралаштву приступа се, у трећем потпоглављу, посредством „фолклорног фантазма” и преко укрштаја хришћанских и паганских, историјских и митских планова. Кандидаткиња закључује да се Петровићева и Настасијевићева литература додирују у искуству преузимања форме фолклорних предања, али да је њихова реализација у књижевном свету посве различита. Слична је веза уочена и у међуратној прози Иве Андрића и Милоша Црњанског, али је указано на то да је њихова обрада фолклорних наратива, премда се ови писци између два светска рата препознају у ширем хоризонту авангардне епохе, ближа модернистичкој поетици, која чува облике наслеђене из традиције. Док четврто потпоглавље – о пародији – расветљава процесе експлицитне деконструкције фолклорних образаца, дотле је у петом потпоглављу „Фолклорни наративи у међуратној модернистичкој прози” суочавање кандидаткиње са флуиднијим појавама модернистичке разградње фолклорних облика и норми, са имплицитном деконструкцијом бајковних сижеа и предања.

Четврто поглавље – „Фолклорни образци у књижевности српског модернизма” продубљује сазнања дефинисана у претходним поглављима и показује да је књижевни свет модернизма из пре-писменог света преузео разубљени симболички комплекс, као и то да га је реактуелизовао у преиспитивању маргинализованих идентитета, егзистенцијалних категорија и деликатне структуре зрелог модернистичког субјекта. Фолклорни извори и ефекти фолклорне свести у модернизму се посматрају као носталгична морална, мистична и духовна накнада за изгубљену целовитост света, за изгубљену онтолошку аутентичност, али и као равна за нову комуникацију митске и историјске перспективе у искуству модерног субјекта и, уопште, у основи модерног пројекта. Статус фолклорних образаца у књижевности српског модернизма Александра Матић испитује у оквиру четири

потпоглавља: (1) „Фолклорне фигуре/портрети у поезији српског модернизма”, (2) „Усмено памћење у модернистичком роману” (са одељцима „Усмено предање у роману *На Дрини ћуприја*” и „Завршетак романа у фолклорном кључу: роман *Дан шести*”), (3) „Транссветовни идентитети фолклорних јунака и модернистичка драма”, (4) „Свадбени обредни комплекс и његове транспозиције у прози”.

У поезији српског модернизма – пре свега у песништву Васка Попе, Миодрага Павловића и Бранка Миљковића – фолклорни обрасци, како у првом потпоглављу показује Александра Матић, не третирају се нужно као традиционализам већ као ресемантизуја постојећих егзистенцијалних образаца (стваралачки, херојски, трагички, жртвени, меланхолични и др.), обликованих као: астрални двојник, тотемски двојник; анимални лик, вегетабилни лик; епски портрети и др. И унутар поетског и унутар прозног стваралаштва модернизма предност се даје разумевању динамичног односа сећања и заорава, како је осветљено у другом потпоглављу. Облици одржања и ефекти ревизије и превазилажења усменог памћења особито су приказану у одељцима другог поглавља о романима *На Дрини ћуприја* Иве Андрића и *Дан шести* Растка Петровића. Однос памћења, кодификованог усменом културом, и заорава, као искуства модерног самоосећања, кандидаткиња је представила и у вези са модерним концептом фолклора и модерним поимањем мита. Постављањем фолклора као когнитивног феномена у трећем потпоглављу „Транссветовни идентитети фолклорних јунака и модернистичка драма” не само да се, у докторској дисертацији, проширује разумевање појма *фолклор* већ и се и одабрани драмски текстови српских модернистичких аутора (*Хасанагиница* Љубомира Симовића, *Марко Краљевић* и *Бановић Страхинја* Борислава Михајловића Михиза) тумаче према теорији могућих светова. Четврто потпоглавље „Свадбени обредни комплекс и његове транспозиције у прози” могло би представљати и самосталну целину у оквиру ове докторске дисертације, јер није засновано на тумачењу корпуса једне од стилских формација, већ осветљава поетички лук од реализма, преко модерне и авангарде до модернизма. У хоризонту свеобухватног поетичког захвата Александра Матић настоји да осветли један од доминантних фолклорних образаца у српској књижевној традицији: свадбени обредно-обичајни комплекс. Ово, четврто потпоглавље четвртог поглавља дисертације пример је и једног методолошког искорака: рецепције изолованог симболичког обрасца у његовим поетичким менама. Избор једног фолклорног облика омогућио је и то да се у дисертацији осветли присуство фолклора у књижевности српског реализма и модерне, те да се тако потврди континуитет фолклорних образаца у српској књижевности 19. и 20. века. С друге стране, учињена синтеза непосредно је приказала могућност да се поступком упоредне анализе једне фигуре у историјскопоетичкој равни изоштреније уочи како оно што та фигура задржава као свој из фолклорне културе наслеђени симболички идентитет као и оно што, као нова значења и као сам потенцијал промене, она испољава у различитим историјским, књижевним, поетичким контекстима.

У **Закључку** – Александра Матић истраживање заокружује пописом фолклорних образаца идентификованих у неколико стилских формација српске књижевности 19. и 20. века, као што су обрасци идентитета, форме народне религије и митологије и жанровски облици. У хоризонту идентитетских и социокултурних образаца кандидаткиња још једном осветљава: а) косовску традицију и херојски дискурс, и б) фолклорне обрасце у којима се обликују улога и положај жене. У хоризонту народне религије и митологије препознају се, као конститутивне димензије књижевног ослањања на фолклор: а) онирички и митски простори оностраности, б) магијско-анимистички поглед на свет и првобитни религијски облици, и в) обредно-обичајни комплекси као што су календарска обредност, жртвена обредност, обреди прелаза (свадбена и смеховна обредност, катабаза). У хоризонту

жанровских образаца Александра Матић диференцира ситуацију ослањања на реторичку основу Вукових збирки песама у романтизму, интересовање за заумне, пре свега магијске изражајне форме и демонолошка предања у авангарди, и морфологију песничке метафоре у којој, у високом модернизму, градивни потенцијал исказују и кратке говорне форме попут загонетки, пословица, изрека. Проучавање веза између фолклора и писане књижевности омогућило је да се осим најочигледнијих стилских ефеката те везе сагледају и други нивои значења у тексту, па кандидаткиња упућује на то да су у фолклорне координате у књижевности 19. и 20. века уписани аутопоетички, идеолошки, социјални, психолошки и историјски аспекти.

II Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области

Докторска дисертација *Фолклорни обрасци у српској књижевности романтизма, авангарде и модернизма* обухвата два плана истраживања широког захвата: први се односи на фолклорну традицију, а други на српску књижевност 19. и 20. века. Овим су у дисертацији заступљене и две уже научне и филолошке области: српска књижевност и фолклористика. Када се сагледају у оба означена хоризонта, резултати научног истраживања које је спрела Александра Матић веома су драгоцени. Главни допринос ове дисертације у вези је са потврдом, описом и тумачењем сталне и продуктивне трансмисије елемената усмене књижевне и, шире узев, фолклорне грађе у српску књижевност романтизма, авангарде и модернизма. Представљање овог продуктивног односа извршено је и кроз културолошко и контекстуално преиспитивање феномена фолклорних образаца – како у димензији његових генерички важних околности, тако и у димензији културноисторијских околности оних књижевних формација у чијим се текстовима фолклорни обрасци појављују. Присутност фолклорних образаца унутар дела насталих током два века српске књижевности Александра Матић посматра и као ефекат сусрета различитих културолошких, идеолошких и симболичких образаца. Дијалог различитих дискурзивних поредака који је било нужно уочити и описати – не само дијалог фолклора и писане књижевности, већ и разговор поетика које у српској књижевности 19. и 20. века смењују једна другу – изискивао је и деликатну, разноврсну методологију. Отуда се у дисертацији Александре Матић простор иманентних и интертекстуалних тумачења доследно и успешно проширује у простор интердисциплинарног, културолошког и културноисторијског рада.

Теоријске конструкције о фолклору и о субјекту фолклора јављају се учесталије онда када се увећава и културноисторијско интересовање за народно стваралаштво, за бележење и „текстуализацију” фолклора, а особито онда када у мишљењу о књижевности естетска вредност текста постане одлучујућа. Од самих почетака фолклористичких истраживања, фолклор задобија релациони идентитет, било да је схваћен у хијерархијском односу ниске, пучке према „високој”, елитној култури и западним културним обрасцима, било као „Друго” писменог друштва, односно као усмена књижевност у односу на писану. Критичка анализа претходних истраживања појма *фолклор* представља полазиште овог рада, јер кандидаткиња налази да је фолклор неретко вреднован или веома сужено – као усмена књижевност – или одвећ широко – обухватајући тада подручја етнологије, антропологије, социологије. Сагледавањем промена у дефинисању значења и опсега појмова *фолклор* и *фолклорни образац* утврђено је да су промене у њиховом разумевању произишле као ефекат различитих друштвено-историјских, теоријских и критичких

перспектива. Ове разлике одредиле су и измењено схватање субјекта фолклора. Увид у опсег и историјске промене најважнијих елемената појмовно-аналитичког апарата, опис образаца и њиховог новог текстуалног, поетичког и епохалног значења у делима српске књижевности романтизма, авангарде и модернизма, дакле утврђивање нових формата настављања и трансформације фолклорног искуства – као вида потврде његове сталне важности – неки су од доприноса докторске дисертације Александре Матић са становишта актуелног стања у фолклористици и у науци о српској књижевности.

III Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области

У досадашњим истраживањима тумачи су осветљавали утицај усмене књижевности и њене поетике на писану, што је претпоставке истраживања у овој дисертацији у извесној мери припремило. Ипак, пошто је усмена књижевност само један од елемената фолклора, ова дисертација показује како је мишљење о традицијском рефлексу у књижевности 19. и 20. века потребно одредити и другом перспективом, која осим петрификованих облика у обзир узима (не)довршеност фолклорних образаца, њихову перманентну присутност кроз промену, кроз концептуализацију у новим књижевноисторијским оквирима. Утврдивши да фолклор не представља само вербалну комуникацију, као ни само уметничку комуникацију, Александра Матић и фолклор и књижевне текстове поставља у ширу и заједничку раван – препознаје вредности контакта у којима се надилазе комуниколошке и поетолошке границе, а у којима се остварује интеграција колективног и индивидуалног знања.

Кандидаткиња је консултовала сву релевантну литературу која се или непосредно или општетеоријски или пак културноисторијски односи на проблематику означену темом. Вредност дисертације свакако јесте у том широкостраном и детаљном упућивању у литературу, али особита вредност дисертације Александре Матић огледа се у темељној и научно узорито спроведеној анализи задатог корпуса у неколиким нивоима: у текстуалном (и интертекстуалном), историјскопоетичком, контекстуалном и културолошком хоризонту. Према свим научним критеријумима, докторска дисертација *Фолклорни обрасци у српској књижевности романтизма, авангарде и модернизма* Александре Матић представља одлично написано, значајно и оригинално научно дело.

IV Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области

Кандидаткиња Александра Матић објављивала је своје радове у научним часописима са листе ресорног Министарства Републике Србије, и у зборницима са научних скупова, а са рефератима учествовала је на више међународних и домаћих научних скупова. Објавила је двадесет четири научна рада, од чега су два рада у категорији М24, један рад у категорији М27, пет радова у зборнику категорије М45, четири рада у зборнику категорије М14, шест радова у часопису категорије М51, четири рада у часопису категорије М52 и два рада у часопису категорије М53. Кандидаткиња Александра Матић учествовала је на четрнаест домаћих и међународних научних скупова, излажући реферате из области српске књижевности. У својим научним радовима и у рефератима на скуповима кандидаткиња расветљава сложене односе усмене и писане књижевности, форме у којима се остварују контакти различитих културних и поетичких традиција. Дела српске књижевности 19. и 20. века истражује у ширем

књижевноисторијском и културноисторијском контексту, разматрајући разноврсне облике комуникације ауторског текста усменом књижевношћу, митологијом, фолклором. У радовима чији је предмет само усмена књижевност кандидаткиња углавном испитује облике, реторику и контекст усменог стваралаштва. Фолклорни и митски обрасци и њихови преображаји представљају основно научно усмерење и предмет досадашњих истраживања Александре Матић. Ипак, кандидаткиња се у континуитету бави и другим темама, те је у низу радова испитивала проблеме који нису из области дисертације, као што су семиотика граничних оквира у реалистичком роману (смисао завршетка романа важна је тема у савременом проучавању књижевности), поетика интертекстуалности у делима српске авангарде, поетика простора у путописима српске авангарде, представе о Првом светском рату у српској књижевности, облици хришћанске културе у српском модернистичком и постмодернистичком роману, поетика урбаног, реинтерпретација историје и идеолошко-медијски аспекти у драмама Душана Ковачевића итд. Када се погледа библиографија кандидаткиње, приметно је да је део њених радова у вези са предметом ове дисертације, али значајан број радова обрађује категорије поетике, текста, идеологије, историје, простора, медија, који нису били предмет истраживања у дисертацији. То потврђује да су остварени резултати кандидаткиње у научној области проучавања српске књижевности бројни и предметно разноврсни. Кандидаткиња Александра Матић ангажована је на пројектима *Друштвене кризе и савремена српска књижевност и култура: национални, регионални, европски, глобални оквир*, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, *Canis lupus између обредне маске и књижевне животиње*, пројекат *Усмено, обредно, књижевно*, Министарства културе и информисања РС и ФИЛУМ-а и *Брендови у књижевности, језику и уметности*, Филолошко-уметничког факултета, Универзитета у Крагујевцу.

Према томе, докторандкиња Александра Матић има завидну библиографију радова, чиме је испунила прописане услове за оцену и одбрану докторске дисертације, те овде наводимо библиографију оригиналних ауторских радова публикованих у научним часописима и у зборницима радова, као и наслове реферата које је поднела на научним скуповима:

Научни радови објављени у тематским зборницима међународног значаја (M10):

1. Александра Матић, Соларно и лунарно у песничкој збирци *Откровење* Растка Петровића, *Il SoleLuna presso gli slavi meridionali II*, ур. Љиљана Лазаревић ди Ђакомо, Светлана Шеатовић, Сања Роић, Edizioni dell'Orso Alessandria, 2017, 155–168. [ISBN 978-88-6274-768-4; без UDK броја] M14

2. Александра Матић, Статус тишине у фолклорној традицији, Зборник радова са XI међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност, Књ. 2, *Тишина*, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, 2017, 273–283. [ISBN 978-86-80796-08-6; COBISS.SR-ID – 524694165; UDK 821.163.41.09:398(497.11):2-444.6] M14

3. **Александра Матић**, Часлав Николић, „Митско-религијска симболика хлеба у роману *Дан шести* Растка Петровића”, *Брендови у књижевности, језику и уметности*, зборник радова са округлог стола у оквиру XIII међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност (2018), ур. Драган Бошковић, Милош Ковачевић, Никола Бубања, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2018, 37–56. [ISBN 978-86-80796-29-1; UDK 821.163.41-31.09 Petrović R.] M14

4. Александра Матић, (По)рађање човека, цивилизације, језика у *Дану шестом* Растка Петровића, Зборник радова са XIII међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност, Књ. 2, *Бебе*, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, 2019, 525–532. [ISBN 978-86-80796-42-0 (брош.); COBISS.SR-ID – 525331861; UDK 821.163.41-31.09 Petrović R.] **M14**

Научни радови објављени у часописима међународног значаја (**M20**):

1. Александра Матић, Есхатолошки мотиви у лирској усменој поезији, *Црквене студије*, бр. 14, Универзитет у Нишу, Центар за византијско-словенске студије, Међународни центар за православне студије, 2017, 455–468. [ISSN 1820-2446; UDK 821.163.41.09-14 14-2017, 455-468] **M24**

2. Александра Матић, „Београдизација” у драмама *Радован Трећи* и *Маратонци трче почасни круг* Душана Ковачевића, *Наслеђе* бр. 42, ур. Драган Бошковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 125–140. [ISSN 1820-1768 = *Наслеђе* (Крагујевац); COBISS.SR-ID 115085068; UDK 821.163.41-2.09 Kovačević D.] **M24**

3. Александра Матић, Усменопоетско наслеђе источне и јужне Србије (*Антологија усменог песништва источне и јужне Србије*, приредио Љубиша Рајковић, Неготин, 2016), *Наслеђе*, бр. 39, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2018, 303–307. [ISSN 1820-1768 = *Nasleđe* (Kragujevac); COBISS.SR-ID 524629141; UDK 821.163.41-1.09:398(497.11-11/-13)(082.2)] **M27**

Научни радови објављени у часописима националног значаја (**M50**)

1. Александра Матић, Нова расткологија – границе, тоталитет, традиција, тело, *Наслеђе*, бр. 33, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2016, 301–312. [ISSN 1820-1768 = *Nasleđe* (Kragujevac); COBISS.SR-ID 115085068; UDK 821.163.41.09 Petrović R.] **M51**

2. Александра Матић, Гранични оквири и уоквиривања у роману *Поп Ђира и поп Спира* Стевана Сремца, *Филолог*, бр. 14, Филолошки факултет, Универзитет у Бањој Луци, 2016, 396–412. [ISSN 1986-5864; UDK 821.163.41.09-31] **M51**

3. Александра Матић, Трагање за идентитетом у приповеци „Пустињак и меденица” Растка Петровића, *Philologia Mediana*, бр. 8, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу, 2016, 225–234. [ISSN 1821-3332; UDK 821.163.41.09-34 Petrović R.] **M51**

4. Александра Матић, Авангардно читање руске биљине („Три похода Илије Муромца” и „Бурлеска господина Перуна бога грома”), *Наслеђе*, бр. 37/1, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2017, 43–51. [ISSN 1820-1768 = *Nasleđe* (Kragujevac); COBISS.SR-ID 115085068; UDK 821.163.41.09-3 Petrović R. 821.161.1.09:398] **M51**

5. Александра Матић, „Опсада Цркве Светог Спаса Г. Петровића и Бурлеска господина Перуна бога грома Р. Петровића: Трансформација хришћанског идеала”, *Philologia Mediana*, бр. 18, 2018, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу, 269–284. [ISSN 1821–3332; UDK 821.163.41.09-31 Петровић Г.] **M51**

6. Александра Д. Матић, „Преисписивање историје у драми Свети Георгије убива аждаху Душана Ковачевића”, *Филолог*, год. IX, бр. 18, Филолошки факултет, Универзитет у Бањој Луци, 2018, 431–447. [ISSN 1986-5864, UDK 821.163.41.09-2] **M51**

7. Александра Матић, Преиначење старозаветног обрасца у усменој песми „Ђакон Стефан и два анђела”, *Лунар*, бр. 60, Универзитет у Крагујевцу, 2016, 185–195. [ISSN 1450-8338 = Lipar (Kragujevac); COBISS.SR.ID 151188999; UDK 821.163.41-141.09:398] **M52**

8. Александра Матић, Сећање на Велики рат – сведочанство и траума, *Лунар*, бр. 62, Универзитет у Крагујевцу, 2017, 235–239. [ISSN 1450-8338; COBISS.SR-ID 523963797; UDK 821.163.41-94.09 Petrović N.] **M52**

9. Александра Матић, Словенство у раној поезији Растка Петровића, *Лунар*, бр. 55, Универзитет у Крагујевцу, 2015, 133–147. [ISSN 1450-8338; COBISS.SR-ID 520836245; UDK 821.163.41-14.09 Petrović R.] **M52**

10. Александра Матић, Облици смеха у епским народним песмама о Марку Краљевићу, *Лунар*, бр. 57, Универзитет у Крагујевцу, 2015, 61–76. [ISSN 1450-8338; COBISS.SR-ID 522114453; UDK 821.163.41-13.09:398] **M52**

11. Александра Матић, Идеолошки аспекти медија у драмама Душана Ковачевића, *Кораџи*, год. 50, св. 10/12, Народна библиотека „Вук Караџић“, Крагујевац, 2016, 102–115. [ISSN 0454-3556; COBISS.SR-ID 523665813; UDK 821.163.41-2.09 Kovačević D.:316.774] **M53**

12. Александра Матић, Неда Срећковић, Могућност непристајања, *Кораџи*, Народна библиотека „Вук Караџић“, Крагујевац, година L, свеска 4-6, 2016, 162–168, [ISSN 0454-3556; COBISS.SR-ID 523027861; UDK 821.163.41-32.09 Sibinović Đ.] **M53**

Научни радови у тематским зборницима националног значаја (**M40**)

1. Александра Матић, Где пребива срећа? Усмена приповетка „Усуд” – између фатума и врлине, *Срећа*, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2015, 95–104. [ISBN 978-86-85991-86-8; COBISS.SR-ID 515172526; UDK 821.163.41.09:398]:17.023.34] **M45**

2. Александра Матић, Вук, пас и човек у роману Дан шести Растка Петровића, *Canis lupus између обредне маске и књижевне животиње*, Министарство културе и информисања РС и ФИЛУМ, Крагујевац, 2016, 177–195. [ISBN 978-86-80596-00-6; COBISS.SR-ID 228279564; UDK 398:639.111.7]:821.163.41-31.09 Petrović R.] **M45**

3. Александра Матић, Сlike Јужне Србије у путопису Станислава Кракова *Кроз Јужну Србију, Станислав Краков – авангарда, маргина, наслеђе*, Народна библиотека Вук Караџић, Крагујевац, 2015, 141–154. [ISBN 978-86-83007-49-3; COBISS.SR-ID 522363797; UDK 821.163.41.09-992 Krakov S.] **M45**

4. Александра Матић, Поетички аспекти интертекстуалности у роману *Бурлеска господина Перуна бога грома* Растка Петровића, *Савремена проучавања језика и књижевности*: зборник радова са VII научног скупа младих филолога Србије, Књ. 2, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2016, 177–187. [ISBN 978-86-85991-87-5; COBISS.SR-ID 515347374; UDK 821.163.41.09 Kiš D. 821.133.1.09 Proust M.] **M45**

5. Александра Матић, Митски преображаји у циклусу „Магновења” Момчила Настасијевића, *Савремена проучавања језика и књижевности*: зборник радова са VIII научног скупа младих филолога Србије, Књ. 2, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2017, 65–77. [ISBN 978-86-80796-06-2; COBISS.SR-ID 231717644; UDK 821.163.41-1.09 Nastasijević M.] **M45**

Саопштења на научним скуповима

1. Александра Матић, Поетички аспекти интертекстуалности у роману *Бурлеска господина Перуна бога грома* Растка Петровића, *VII научни скуп младих филолога Србије*, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, 28. 3. 2015.

2. Александра Матић, Фолклорни обрасци у раној поезији Растка Петровића, Студентска конференција *Јучер, данас, сутра – славистика*, Филозофски факултет, Свеучилиште у Загребу, 21–23. 10. 2015.

3. Александра Матић, Преводачка поетика Бранимира Штулића, X међународни научни скуп *Српски језик, књижевност, уметност*, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, 23–25. 10. 2015.

4. Александра Матић, Вук, пас и човек у роману *Дан шест* Растка Петровића, Округли сто *Canis lupus између обредне маске и књижевне животиње*, пројекат *Усмено, обредно, књижевно*, Министарство културе и информисања РС и ФИЛУМ, 13. 12. 2015.

5. Александра Матић, Митски преображаји у циклусу „Магновења” Момчила Настасијевића, *VIII научни скуп младих филолога Србије*, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, 2. 4. 2016.

6. Александра Матић, Статус тишине у фолклорној традицији, XI међународни научни скуп *Српски језик, књижевност, уметност*, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, 28–29. 10. 2016.

7. Александра Матић, Фолклорне воде у поезији Бранка Радичевића, Међународни научни скуп *Србистика данас*, Филолошки факултет, Универзитет у Бањој Луци, 24. 3. 2017.

8. Александра Матић, „Зла коб” Шумадије у *Хроници моје вароши* М. Настасијевића и роману *Нишчи* В. Стевановића, Научни скуп *Шумадија кроз векове: слојеви културе*, 20. април 2018.

9. Александра Матић, Часлав Николић, Митско-религијска симболика хлеба у роману *Дан шести* Растка Петровића, *Брендови у књижевности, језику и уметности*, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, 1. новембар 2018.

10. Александра Матић, (По)рађање човека, цивилизације, језика у *Дану шестом* Растка Петровића, XIII Међународни научни скуп *Српски језик, књижевност, уметност*, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 26–27. 10. 2018.

11. Александра Матић, „Изједен овчар” – митска матрица романа „Дан шести” Растка Петровића, VI Међународни научни скуп *Савремена српска фолклористика*, Удружење фолклориста Србије, Тршић, 2–4. 11. 2018.

12. Александра Матић, Часлав Николић, Епски јунаци као национални бренд, Међународни симпозијум *Сусрети култура*, Филозофски факултет, Нови Сад, 31. 11. 2018.

13. Александра Матић, Кодирање фолклорне интима у усменој љубавној лирици, XIV Међународни научни скуп *Српски језик, књижевност, уметност*, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 25–27. 10. 2019.

14. Александра Матић, Часлав Николић, „Eisler, Sirowatka & Comp.”: мултикултуралност и пића у роману *На Дрини ћуприја*, Научни округли сто *Брендови јела и тића*, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу, 27. октобар 2019.

Наведени радови су у посредној и непосредној вези са предметом докторске дисертације кандидаткиње, у којима кандидаткиња Александра Матић показује одлично познавање савремене литературе, као и теоријских и културолошких претпоставки и методологија савременог проучавања књижевности. На основу наведене библиографије и публикација у којима су оригинални научни радови објављени, може се закључити да је Александра Матић, као изузетан истраживач и научник са свим неопходним научним резултатима, испунила све услове за оцену и одбрану докторске дисертације.

V Оцена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Докторска дисертација *Фолклорни обрасци у српској књижевности романтизма, авангарде и модернизма* Александре Матић у потпуности је испунила пријавом теме формулисане циљеве, предмет и хипотезе. Она истовремено потврђује да је пријављена тема била подобна и захтевна за израду докторске дисертације. Истраживање спроведено у дисертацији утемељено је на теоријским основама фолклористике, етнологије, књижевнокултурологије и културне историје. Резултати ове дисертације доказују релевантност испитивања фолклорних образаца као предмета научног, филолошког рада. Преплет различитих теоријских перспектива, пре свега фолклористике, културологије и науке о књижевности обликовао је и интердисциплинарну оријентацију истраживања.

Тако су показани значајни аналитички резултати у оквиру структурално-семиотичког, ритуално-митолошког и контекстуалног приступа фолклору, да би затим фолклор, као генерички и контекстуално осветљен појам, могао да се посматра као систем знакова инкорпорираних у модерни књижевни текст (као други семиотички систем), захваљујући коме фолклорни предложак остварује и нова значења.

Кандидаткиња Александра Матић успешно је прегледом досадашњих истраживања представила, а затим у својим жанровски и поетички разуђеним тумачењима доказала и конкретизовала многоврсни потенцијал фолклорних образаца у писаној књижевности. Дисертација потврђује оно што су биле, приликом пријаве теме, и оцртане хипотезе научног истраживања: да почетну вредност фолклорних образаца конституише изворни контекст из којег су преузети, али да се та вредност на одлучујући начин и у далекосежној мери актуализује, мења и увећава у поетичком контексту у који се обрасци „реситуирају” преко литерарног текста. Кандидаткиња је у дисертацији приказала и протумачила микроструктурне и макроструктурне, стилске и жанровске, трополошке и структурне нивое преноса и превредновања фолклорних образаца, као што су: опис, алузија, парафраза, цитат, преобликовање тематско-мотивског и стилско-изражајног фолклорног фонда, структурно прекодирање итд. Интертекстуални хоризонт тумачења усмене традиције које је спровела Александра Матић омогућио је да се осим језичких елемената стабилизваних у текстовима, као важни чиниоци тумачења признају и системи веровања – не само у синхроној позицији, већ и системи веровања у својим историјским променама. Како се унутар концепта фолклорног обрасца превреднованог у новом књижевном окружењу разматрају и вредности, веровања и други планови фолклорног знања и мишљења, као чиниоци традиционалне културе, кандидаткиња је показала деликатност предмета истраживања у коме нову употребну вредност једног обрасца треба испитати у дубини његове најшире, многостране културне присутности.

Када се упореде приликом пријаве теме у *Образложењу* предложени садржај истраживања и урађена дисертација, приметно је да нису начињена већа одступања од почетног нацрта, што указује на то да је добро постављен предмет рад и да је потом подробно и ваљано спроведено само истраживање. С друге стране, остварени су извесни херменеутички продори ненајављени првобитним планом рада, како у погледу указивања на вредност неке раније необележене фолклорне фигуре у књижевном корпусу, тако и у погледу примене неког новог теоријског знања. Применом аналитичко-синтетичког метода, Александра Матић је показала истраживачку марљивост, филолошку прецизност, способност и умеће у овладавању обимним корпусом, који чине дела Петра II Петровића Његоша, Бранка Радичевића, Ђуре Јакшића, Јована Јовановића Змаја, Ђорђа Марковића Кодера, Лазе Костића, Станислава Винавера, Момчила Настасијевића, Растка Петровића, Милоша Црњанског, Васка Попе, Миодрага Павловића, Бранка Миљковића, Љубомира Симиновића, Иве Андрића, Миодрага Булатовића, Борислава Михајловића Михиза. Закључујемо да је како по својој општој важности, тако и по предметној актуелности и по нивоу и обиму проучености, докторска дисертација Александре Матић испунила очекивања најављена пријављеном темом и њеним *Образложењем*.

VI Научни резултати докторске дисертације

Када се њени резултати посматрају с неофолклористичких теоријских позиција, докторска дисертација Александре Матић успоставља нови хоризонт тумачења поетичких специфичности усмено традираних текстова и фолклора уопште. Особито је та новина значајна за мишљење о поетичким преиначењима у којима се фолклор и његови обрасци

појављују у српској књижевности 19. и 20. века. Кандидаткиња је пажњу посветила феномену формулативности као једној од фундаменталних поетолошких категорија и означила ју је као интертекстуалну платформу за сагледавање не само иманентне динамике усмене културе, већ и за посматрање поетичких и историјских стратегија прелаза из усмене у писану културу, као и за вредновање нових облика насталих контактом двеју култура.

У дисертацији *Фолклорни обрасци у српској књижевности романтизма, авангарде и модернизма* издвајамо следеће резултате истраживања које је спровела Александра Матић: идентификација фолклорних образаца који се јављају у српској књижевности романтизма, авангарде и модернизма и препознавање модалитета по којима се одређени аспекти фолклора актуелизују у књижевном тексту и у његовом поетичком залеђу; локализовање и упоредно тумачење идентификованих фолклорних образаца (осветљавање изворне семантике фолклорног обрасца и посматрање разлике коју он добија у новом књижевном пољу) са савремених теоријско-критичких позиција и утврђивање како се вредности обрасца мењају и која се својства обрасцу приписују према поетичким условима епохе; потврђивање да се уписом фолклорних образаца у нови књижевни систем не формира једносмерни, линеарни ток вредновања обрасца, већ се свака нова књижевна епоха колико отвара облицима фолклора које је формирала претходна епоха, толико и самостално, понекад радикално мењајући поступке обраде онога што из традиције узима, приступа димензији фолклорног; утврђивање степена и карактера обраде и прераде фолклорне грађе у писаној књижевности као новог начина да се вреднују богатство и универзални значај фолклора; утврђивање модела за препознавање фолклорних образаца и смерова њихових обрада и у делима аутора (и поетика) који нису обухваћени корпусом.

VII Примењивост резултата у теорији и пракси

Ново вредновање присуства фолклорних образаца у делима писаца и песника српског романтизма, авангарде и модернизма, а уз то и вишесмерна компаративна анализа дела ових трију поетичких формација – анализа, дакле, међупоетичких веза и промена, као и анализа поетичких услова писане књижевности у њиховом сусрету са структурама фолклора – што је учињено у дисертацији *Фолклорни обрасци у српској књижевности романтизма, авангарде и модернизма* потврђује да је учињен помак у науци у књижевности, јер су, најпре, осветљене неке нове могућности узајамног посматрања фолклора и српске књижевности 19. и 20. века. Кандидаткиња Александра Матић својом дисертацијом утврђује да нови приступ фолклорним обрасцима – у њиховој потоњој, ауторској медијацији – омогућава и то да се деликатније осветле ритмови саме књижевне модерности. Дисертација је зато подједнако релевантна као подстицај будућим истраживањима у сфери фолклористике као и у подручју науке о српској књижевности 19. и 20. века. Како трагови фолклора у широком хоризонту писане књижевности – пре свега оне у 19. и 20. веку – до сада није био предмет ниједне дисертације, што је и знак спорадичне присутности овог предмета у савременој науци о књижевности, истраживање које је спровела Александра Матић нису само залетни за даљи рад кандидаткиње, већ излазе, као подстицај, у поље у коме тек треба да се појаве нови теоријски и интерпретативни одговори других аутора. Али не само у књижевној теорији и књижевнокритичкој пракси, резултати ове дисертације омогућавају и то да се настава српске књижевности – како у школама, тако и на универзитету – унапреди отварањем неком од модела упоредног испитивања образаца мишљења и исказивања успостављених у прошлости и савремених књижевних (и других) текстова. У најширем смислу,

спроведено истраживање представља допринос и савременом знању о идентитету, затим опажању и вредновању историјских, идеолошких, културолошких и филозофских услова наше савремености – допринос, дакле, укупном научном мишљењу.

VIII Начин презентовања резултата научној јавности

Дисертацију Александре Матић треба публиковати и тако њене многоструко значајне резултате учинити доступним научној јавности. И пре почетка овог истраживања, кандидаткиња је писала радове и на научним конференцијама излагала реферате о елементима (пре свега словенске) традиције у српској авангардној књижевности. Неки елементи ранијих истраживања, у виду аналитичког апарата, налазе се у новим издањима избора из дела српских писаца (нпр. предговор Александре Матић у књизи *Откровење старословенских прича* Растка Петровића, 2019). Ова дисертација постаје могућом основном критичке апаратуре у оним делима српских писаца романтизма, авангарде и модернизма, која ће у будућности тек бити приређивана и штампана. Текст докторске дисертације као публикован интегрални рад постаје, на заокружен начин, доступан научној (и широј) јавности. Одговори који на ову дисертацију у штампаној форми буду дошли од других фолклориста и проучавалаца српске књижевности значајне и могућности да се резултати овог истраживања у новим радовима Александре Матић потврђују, разрађују, трансформишу.

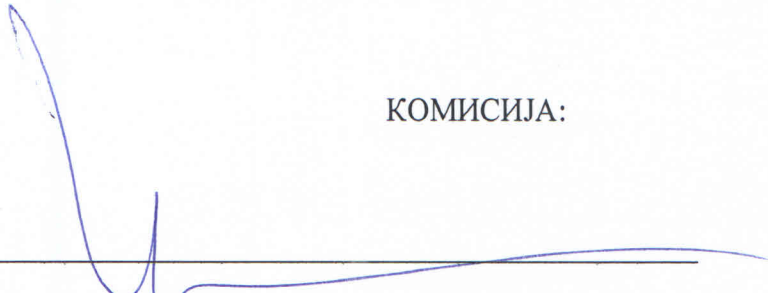
IX Закључак и препорука

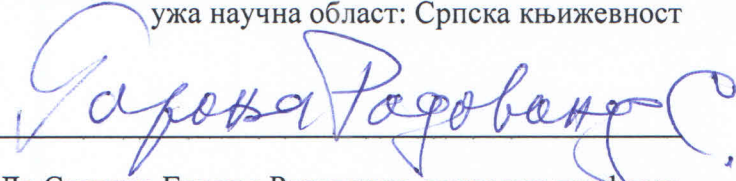
Све досад наведено у Извештају недвосмислено показује да је Александра Матић научно и теоријски квалитетно обрадила тему присуства фолклорних образаца у српској књижевности романтизма, авангарде и модернизма, перспективе промена ових образаца у литератури и хоризонт поетичких вредности које се у реактивирању фолклорних образаца у новом књижевном контексту испољавају. У својој докторској дисертацији *Фолклорни обрасци у српској књижевности романтизма, авангарде и модернизма* кандидаткиња је показала особине посвећеног научника: добру кореспонденцију с релевантном теоријском и критичком литературом, добро владање књижевнонаучном и културолошком методологијом на различитим нивоима књижевнонаучне анализе (иманентном, компаративном, књижевнотеоријском и књижевнокултуролошком), адекватну примену различитих могућности анализе. Као посебно изражен, дисертација открива смисао кандидаткиње за интерференцију анализе и синтезе, за усклађивање општих и посебних научних метода и закључака, те истраживачку доследност у описивању али и у преиспитивању трагова фолклора у делима српске књижевности романтизма, авангарде и модернизма. Захтевна, актуелна, научно значајна и до сада недовољно истражена тема, урађена је, у научном смислу, коректно.

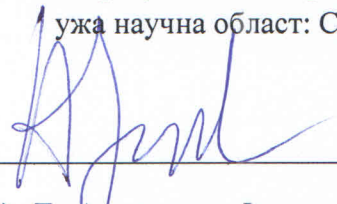
Због свега у реферату наведеног, предлажемо Наставно-научном већу Одсека за филологију Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу да прихвати овде изнесене позитивне оцене о докторској дисертацији Александре Матић под насловом *Фолклорни обрасци у српској књижевности романтизма, авангарде и модернизма*, и да кандидаткињи одобри усмену одбрану пред овом Комисијом.

У Крагујевцу, децембра 2019. године

КОМИСИЈА:

-
-
- 1) Др Драган Бошковић, редовни професор (преседник Комисије)
Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу
ужа научна област: Српска књижевност

-
-
- 2) Др Славица Гароња Радованац, ванредни професор
Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу
ужа научна област: Српска књижевност

-
-
- 3) Др Александар Јерков, редовни професор
Филолошки факултет Универзитета у Београду
ужа научна област: Српска књижевност